

Проведений аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури науковими співробітниками відділу навчання географії та економіки засвідчив, що проєктування змісту навчання географії в 6-9 класах відбуватиметься вперше на засадах компетентнісного підходу згідно чиним законодавчим документам: Концепції НУШ, Державному стандарту базової середньої освіти (2020), Концепції природничо-математичної освіти тощо.

Дидактичні засади змісту географії не є новими, але що стосується розроблення відповідного географічного змісту згідно новим законодавчим документам, то це робиться вперше і не було предметом спеціального педагогічного дослідження. Відсутній ґрунтовний аналіз теоретичних засад, засобів, технологій проєктування змісту навчання саме географії. Остаточо не визначено критерії відбору навчальної географічної інформації, саме це і стане предметом нашого дослідження.

Список використаних джерел

1. Кравчук О. П. Дидактичні засади практично-дослідної діяльності учнів основної школи у процесі вивчення природничих предметів: дис....канд.пед.наук: 13.00.09 / Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 2011. 319 арк.

2. Концепція географічної освіти в основній школі. URL: <http://undip.org.ua/info/1023/>

3. Мартинюк Т. С. Діяльнісний підхід до організації поточної перевірки та актуалізації знань учнів. *Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць*. Кам'янець-Подільський, 2015. Випуск 19 (2-2015). С. 26-31.

4. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання). Харків: ВГ «Основа», 2016. 112 с.: іл., табл. (Серія «Бібліотека журналу «Географія»; Вип.. 11 (155). URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/metodyka2016.pdf>

РОЛЬ НОВІТНЬОГО МИСЛЕННЯ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

М. О. Нежурбіда

О. В. Браславська

oksana.braslavska@udpu.edu.ua

кафедра географії, геодезії та землеустрою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Аналізуючи підходи до підвищення рівня знань учнів, слід зазначити, що формування новітнього типу мислення передбачає, передусім, системне впровадження елементів самостійного дослідження в освітній процес на кожному уроці географії. Ефективна педагогічна діяльність вимагає від учителя вміння конструювати знання учнів через активну пізнавальну діяльність, спрямовану на залучення до застосування нових ідей, їхню критичну оцінку та порівняння з матеріалом підручників. У цьому контексті ключовим є створення освітнього середовища, яке сприяє вільному вираженню думок, обміну ідеями та організації конструктивної дискусії серед учнів – тобто умов для розвитку новітнього (критичного) мислення.

Концепція критичного мислення ґрунтується на психологічно-філософській парадигмі, що акцентує увагу на здатності особистості розрізняти інформацію, виокремлювати суттєве й значуще від другорядного. Критичність мислення також пов'язана з розвитком спостережливості, логічного міркування та прагненням до інтелектуальної автономії, звільненої від стереотипів.

Сучасна українська школа має орієнтуватися не лише на засвоєння фактологічного матеріалу, а й на розвиток цілісного комплексу навичок, зокрема: усвідомлення цілей навчання, формування запитань, ведення діалогу, пошук достовірної інформації, логічне та неупереджене обґрунтування власної позиції. Ці компетентності свідчать про наявність новітнього типу мислення – критичного, що є важливою метою сучасної освіти.

Згідно з дослідженнями провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, до ключових умінь, які формують критичне мислення, належать: уміння формулювати запитання, аргументовано відповідати, самостійно оцінювати інформацію, неупереджено аналізувати твердження, а також взаємна повага у процесі комунікації.

На основі узагальнення теоретичних положень, сформульовано характеристики особистості, схильної до критичного мислення:

1. Аналітичність мислення – здатність виявляти неоднозначність у на перший погляд очевидних твердженнях.
2. Логічна послідовність – уміння дотримуватися логічної структури міркувань.
3. Рефлексивність – здатність до самопитання та самовідповіді, як інструмент самопізнання.
4. Проблемно-орієнтованість – пошук нових рішень у ситуаціях, коли традиційні методи виявляються неефективними.
5. Швидкість обробки інформації – оперативний аналіз і синтез нових знань [6; 7].

У працях О. Пометун та І. Сущенко окреслено ознаки сформованого критичного мислення в учнів:

- наявність власної позиції та здатність її обґрунтувати, опір зовнішнім впливам і маніпуляціям;
- індивідуальність мислення, активна участь у дискусіях, відсутність страху бути незгодним;
- рефлексивна здатність до самокритики, відкритість до корекції власних помилок;
- прагнення до альтернативних рішень, сумнів у «єдино правильних» твердженнях;
- комунікативна компетентність, уміння аргументовано висловлюватися, поважати позиції інших, діяти в команді задля досягнення результату [2].

Таким чином, формування критичного мислення є важливим аспектом сучасної освітньої парадигми, що передбачає інтеграцію когнітивних, емоційно-вольових та соціальних компонентів.

Отже, аналізуючи концепцію розвитку критичного мислення, варто підкреслити, що ефективне формування цього типу когнітивної діяльності

передбачає обов'язкове впровадження елементів самостійного дослідження у процес навчання географії. Такий підхід забезпечує активну участь учнів у пізнавальній діяльності та сприяє формуванню в них здатності до аналітичного осмислення інформації. Розвиток навичок критичного мислення є актуальною потребою як сучасності, так і майбутнього, оскільки виступає необхідною передумовою суспільного прогресу. Особистість, здатна до критичного мислення, вміє ідентифікувати проблемні ситуації, здійснювати перевірку достовірності отриманої інформації, а також аналізувати логіку аргументації та фактичну базу, що лежить в основі висунутих тверджень.

Список використаних джерел

1. Колосова Н. С., Ваукіна Н. В. Технологія формування критичного мислення на уроках географії. Харків: Основа, 2020. 312 с.
2. Пометун О. І., Сущенко І. М. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів: посібник для вчителів. Київ: «Плеяди», 2017. 96 с.
3. Пометун О. І., Пилипчатіна Л. М., Сущенко І. М. Основи критичного мислення. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2010. 216 с.
4. Савельєв В. Л. Критичне мислення як умова продуктивної освіти. *Європейські педагогічні студії*, 2023. № 5-6. С. 126-135.
5. Савчин М. В. Загальна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академвидав, 2011. 464 с.
6. Солошко Н. Методика критичного мислення як інструмент самостійного опанування навчального матеріалу. *Всесвітня література*, 2018. № 2. С. 21
7. Стежко Ю. Критичне мислення як феномен ціннісної орієнтації учнівської молоді. *Рідна школа*, 2002. № 10. С.10-13.

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ В ГЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ

Я. Ю. Сірик

comptan56@gmail.com

кафедра географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

Ментальні карти або інтелект-карти чи карти думок (англ. mind maps) – це візуальний спосіб організації інформації. Їх створення розглядають як спосіб зображення процесу мислення за допомогою схем та образів. Автором та популяризатором цього методу є Тоні Бюзен (1942 – 2019 рр.) – відомий англійський письменник та освітній консультант. Основна ідея полягає в оформленні думок та висновків у зручній формі, яка дає можливість миттєво побачити основну ідею та її складові частини [3]. Тоні Бюзен не просто винайшов термін «ментальні карти», а й розробив цілісну теорію та методологію їх використання, обґрунтував їх ефективність з точки зору роботи мозку, активно популяризував цю методику по всьому світу та показав її широке практичне застосування в різних галузях, включаючи освіту. Він запустив власне спеціалізоване програмне забезпечення для малювання ментальних карт під назвою «iMindMap» у 2006 році.